

InDret

*Plets tinguis: pèrdua d'un litigi, responsabilitat de
l'advocat i dany moral*

Comentari a la STS, 1a, 8.4.2003

Fernando Gómez Pomar
Facultat de Dret
Universitat Pompeu Fabra

Working Paper núm: 154
Barcelona, juliol de 2003
www.indret.com

La recent sentència del Tribunal Suprem de 8 d'abril de 2003 torna a confirmar, en la mateixa línia que altres sentències dels últims anys, el caràcter borrós i expansiu del concepte de dany moral en el Dret de danys espanyol. Ho fa, a més a més, en un cas de cert interès respecte a la responsabilitat dels advocats. No hi havia en el cas una clara i grossera omissió d'una compareixença, un mitjà de defensa o un termini processal, o un evident desconeixement de les normes aplicables a un cert afer, els quals constitueixen el tipus de cas de responsabilitat dels professionals del Dret més comuns en els Tribunals¹. Aquí, enfront dels casos majoritaris a la jurisprudència que tracta la matèria, la negligència era, en aparença, menys greu: la responsabilitat de l'advocat es va apreciar derivada d'una actuació en relació a la prova disconforme amb una doctrina jurisprudencial consolidada.

1. Els fets

De forma resumida, els fets del cas es van produir de la manera següent:

El marit i pare, respectivament, de M^a del Carme S R i els seus fills (el quals més tard exerciraran l'acció directa *ex art. 76 LCS* contra la Companyia d'assegurances que assegurava la responsabilitat dels advocats col·legiats a l'II·lustre Col·legi d'Advocats d'Oviedo) va contractar els serveis del Lletrat Salvador C. D., pertanyent a l'II·lustre Col·legi d'Advocats d'Oviedo, a fi d'impugnar les resolucions del Jurat Provincial d'Expropiació d'Astúries, en relació amb la fixació del preu just d'algunes finques afectades per una expropiació derivada de l'execució de certes obres públiques.

A fi de desvirtuar la valoració efectuada pel Jurat Provincial d'Expropiació, el Lletrat va presentar informes pericials previs al procés, elaborats per perits no designats judicialment, informes ratificats en el procés mitjançant testimoni dels seus propis autors. No es va presentar prova pericial tècnica que complís amb les exigències dels arts. 610 i concordants de la LEC 1881, per la qual cosa, de conformitat amb una doctrina consolidada d'antic a la jurisprudència contenciosa administrativa, la Sala Contenciosa Administrativa de l'Audiència Territorial d'Oviedo va entendre que no hi havia elements de prova suficients per desvirtuar la presumpció de correcció dels preus justos fixats pel Jurat Provincial d'Expropiació, i va confirmar íntegrament les valoracions efectuades pel Jurat.

A la vista d'aquest resultat negatiu en el procés contenciós administratiu, els drethavents de l'actor a l'esmentat procés van demandar en via civil a la companyia Aurora Polar SA, amb la qual tenia concertada l'II·lustre Col·legi d'Advocats d'Oviedo una pòlissa d'assegurança de responsabilitat civil professional per cobrir les eventuais responsabilitats dels seus col·legiats. Els demandants sol·licitaven com a indemnització el perjudici produït per la negligència professional

¹ Vegeu el resum de casos que inclou Adela SERRA RODRÍGUEZ, *La responsabilidad civil del abogado*, Aranzadi, Elcano (Navarra) (1999), p. 182 i ss.

de l'advocat: la diferència entre els preus justos abonats per les finques expropiades i el seu veritable valor econòmic (s'entén, encara que no s'aclareix en la sentència del TS, que al moment de la sentència contenciosa administrativa), en funció del resultat de la prova sobre materials del subsòl de les finques que es practiqui en el propi procés civil.

El jutjat de Primera Instància d'Oviedo va condemnar² a la Companyia d'assegurances demandada a pagar als demandants 27.325.049 ptes.

L'Audiència Provincial d'Oviedo va revocar la sentència de primera instància i va absoldre a la companyia d'assegurances recolzant-se fonamentalment en tres ordres de raons: en primer lloc, perquè una actuació processal inadequada d'un advocat no és prou fonament per afirmar la seva responsabilitat contractual enfront del client; a més a més, el perjudici al·legat pels demandants era només especulatiu, alhora que l'èxit del recurs contenciós administratiu del qual derivava la presumpta responsabilitat professional exigia que el Tribunal contenciós administratiu donés validesa a la prova que hagués pogut presentar-se, la qual cosa és quelcom que no podia presumir-se de cap manera; a l'últim, s'entenia que la prova pericial practicada al jutjat de Primera Instància no era prou sòlida, per raons de subjectes i de mètode, per valorar adequadament els recursos minerals del subsòl de les finques expropiades.

Finalment, el Tribunal Suprem va accedir al recurs de cassació dels demandants. I ho va fer per entendre, d'una banda, que el Lletrat havia vulnerat les exigències de perícia i atenció en l'exercici professional de l'advocacia que imposava la *lex artis* en les circumstàncies del cas, i d'una altra, que la incorrecta actuació processal determinava un perjudici indubtable als demandants, sota la forma d'una pèrdua d'oportunitat de fer valer i demandar tutela dels seus drets i interessos davant dels tribunals, la qual cosa suposava, a judici del Tribunal Suprem, un dany moral incontestable. El Tribunal Suprem quantifica aquest dany moral en 3 milions de pessetes.

2. Desconèixer la jurisprudència constitueix negligència de l'advocat?

La sentència que es comenta és una de les més rigoroses fins avui en relació a la determinació del deure de diligència de l'advocat, ocupant-se, a més a més, d'un aspecte substancialment ignorat, com és el grau de coneixement de la jurisprudència dels tribunals. Així, la sentència defineix la *lex artis* que marca l'estàndard de conducta exigible als advocats en el seu exercici professional com el "*...patrón de comportamiento que en el ámbito profesional de la abogacía se considera revelador de la pericia y el cuidado exigibles para un correcto ejercicio de la misma, en cuanto responde a aquel nivel de*

² Per a això, a més a més, va declarar nul·la una clàusula de l'annex de condicions generals a la pòlissa de responsabilitat civil. De la molt escassa i expressiva informació oferta per la sentència, sembla que es tractava d'una clàusula *claims-made*, d'aquelles que contempla el segon paràgraf de l'art. 73 LCS. Sobre aquestes clàusules, vegeu Fernando REGLERO (coordinador), *Tratado de responsabilidad civil*, Aranzadi, Cizur Menor (Navarra) (2002), p. 641 i ss.

conocimiento de los preceptos legales y de la jurisprudencia que los interpreta que resulta imprescindible para poder reclamar ante los Tribunales la tutela efectiva de los intereses legítimos de los ciudadanos ."

La formulació utilitzada pel Tribunal Suprem no és massa precisa quant al grau o nivell exacte de coneixement eficaç de legislació i jurisprudència que integra amb caràcter necessari la *lex artis*³. Perquè, quin és el nivell que resulta "imprescindible" per reclamar judicialment la tutela de drets o interessos? Es tracta d'un llindar mínim a fi de presentar dignament davant dels Tribunals de manera que no decaigui la tutela judicial efectiva per falta del mínim fonament jurídic de la pretensió? És, contràriament, un nivell elevat de coneixement legal i jurisprudencial per garantir en tot cas que el Tribunal pugui decidir no en funció de la qualitat de l'assistència jurídica, sinó dels vertaders mèrits de fons de la pretensió? O és, millor dit, un nivell variable en funció, entre d'altres factors, de la quantia i transcendència de la pretensió, de la probabilitat d'èxit en el plet, de l'existència de modes alternatius de satisfer els interessos en joc, de la retribució pactada (art. 1726 CC)?

És difícil saber-ho, tot i que la pròpia sentència conté alguna indicació en el segon dels sentits apuntats, en entendre que en tot cas la diligència deguda per l'advocat comprèn la "*...contribución de todos los conocimientos, la diligencia y la prudencia que, en condiciones normales, permitirían obtenerlo (el resultado favorable al cliente en el pleito)*".

En tot cas, pel que fa al coneixement jurisprudencial requerit als advocats amb caràcter general per satisfer les exigències de la *lex artis*, poden deduir-se algunes indicacions raonablement clares de la sentència que es comenta:

- (i) No cal en tota circumstància per part de l'advocat que té encomanat un afer un coneixement exhaustiu de tota la jurisprudència rellevant, atès que el nivell de coneixement exigible segons la *lex artis* no és, com a regla, el del coneixement ple (si és que el coneixement ple és realment possible).
- (ii) Però sí que hi ha un nivell de coneixement de la jurisprudència que resulta exigible a qualsevol advocat. Resulta imposat per la diligència professional deguda un coneixement (i utilització als efectes de les actuacions professionals de qualsevol tipus) d'aquella jurisprudència aplicable a l'afer que reuneixi les dues condicions⁴ següents:

³ D'altra banda, aquesta dimensió de l'atenció o esforç de l'advocat en favor dels interessos del seu client, igual que molts altres, és difícilment observable, amb caràcter general, pel client (que d'ordinari no és perit en Dret) ni verificable *ex post* pel Jutge que hauria de dilucidar si va haver-hi o no incompliment del contracte de serveis per part de l'advocat. Aquestes dificultats informatives són les que bateguen darrera d'una gran part de la literatura d'inspiració econòmica sobre les relacions advocat-client. Per a una síntesi d'aquesta, vegeu Daniel L. RUBINFELD i Suzanne SCOTCHMER, "Contingent Fees" en Peter NEWMAN (editor), *The New Palgrave Dictionary of Economics and the Law*, T. I, MacMillan, London- New York (1998), p. 415 i ss.

⁴ En ser en aquest cas la jurisprudència defugida per l'advocat jurisprudència del Tribunal Suprem, no se suscita la qüestió del nivell de coneixement de la jurisprudència d'altres òrgans judicials (Tribunal Constitucional, TTSSJJ, Audiències) o no judicials (DGRN, TDC, CNE).

- (a) Tractar-se de jurisprudència consolidada, i no simplement de decisions judicials aïllades, esporàdiques o obsoletes.
- (b) Tractar-se de jurisprudència de la qual es dedueix una actuació o conducta el desconeixement de la qual condueix a una estratègia processal o de prova que fa pràcticament nul·les les possibilitats d'èxit de la pretensió, amb independència dels mèrits substancials i la fonamentació jurídica substantiva aportada en suport d'aquesta.⁵

Ara bé, segons la sentència de 8 d'abril de 2003, aquest seria un nivell de coneixement jurisprudencial mínimament exigible amb caràcter general, podent ser necessari, als efectes de satisfer la diligència exigible, un coneixement més elevat en funció de circumstàncies particulars, o d'allò que resulti de les "condiciones normales y la obtención del resultado favorable al cliente".

3. Pèrdua d'oportunitat i dany moral

És habitual que la negligència professional de l'advocat⁶ suposi la pèrdua de la possibilitat de demandar, o de recórrer, o de totes maneres obtenir una modificació favorable, mitjançant una decisió d'una autoritat jurídica, d'una situació de fet o de dret. El Tribunal Suprem considera que en aquests i en altres casos semblants, la millor forma d'abordar la determinació de l'existència i la quantificació del dany no és la de l'anàlisi estadística o prospectiu, sinó la conceptualista de la "pèrdua d'oportunitat", més en concret, la privació de l'accés als Tribunals i a la tutela judicial dels seus drets i interessos davant d'aquests.

La noció de pèrdua d'oportunitat, originària de França i transformada després per juristes italians, ha estat acollida entre nosaltres⁷ per salvar, als efectes indemnitzatoris, els notables esculls que suposen, d'una banda, el principi de certesa i efectivitat del dany i, d'una altra, l'actitud llegendàriament restrictiva de la jurisprudència espanyola a la indemnització del lucre cessant.

⁵ De tot això sembla deduir-se la major transcendència, als efectes de la *lex artis* dels advocats, de la jurisprudència processal respecte de la material (al contrari que als efectes de recurs en la LEC).

⁶ O de qui és contractat per l'advocat en les seves tasques de defensa jurídica: STS, 1a, 28.1.2002. Sobre aquesta pot veure's el meu treball "Matar el missatger", InDret 1/2003.

⁷ Vegeu, amb posicions no coincidents entre si, no obstant això, Ana SOLER PRESAS, *La valoración del daño en el contrato de compraventa*, Aranzadi, Pamplona (1998), p. 76 i ss.; Adela SERRA RODRÍGUEZ, *La responsabilidad civil del abogado*, Aranzadi, Elcano (Navarra) (1999), p. 221 i ss.; Elena VICENTE DOMINGO, "El daño" en Fernando REGLERO (coordinador), *Tratado de responsabilidad civil*, Aranzadi, Cizur Menor (Navarra) (2002), p. 213 i ss.

Aquesta noció pot tenir alguna utilitat si el seu objectiu és, modestament, posar l'èmfasi en la pèrdua actual d'un valor esperat (i, per tant, inherentment amb un grau d'incertesa, i no cert, com de vegades es pretén). Així, afirmar que la pèrdua d'oportunitat com a modalitat de dany (en principi) indemnitzable no equival a la indemnització dels lucre o guanys que la víctima hagués pogut obtenir, sinó al rescabament degut per la privació de "unas ciertas y actuales oportunidades de obtener determinadas ventajas"⁸, resulta admissible (tot i que perifràstic) com a referència imprecisa a què la víctima perd, avui, un valor esperat que integra positivament la seva funció d'utilitat, quan la negligència d'un altre (advocat, per exemple) li priva de poder litigar per obtenir quelcom, fa inútil un recurs enfront d'una resolució desfavorable, o li treu d'arrel la possibilitat d'obtenir un guany en el futur.

Per exemple, suposem que hom disposa d'una pretensió (per exemple, relativa al major valor d'un ben expropiat en relació amb el preu just inicialment acordat) judicialment exercitable, que li permetria eventualment obtenir una quantitat (ignorant, per simplicitat, les despeses i honoraris que poguessin donar-se) de 1000. La probabilitat subjectiva de guanyar el judici en el seu moment (mesos o anys més tard) és de 80%, i aquesta probabilitat, almenys inicialment, suposarem que és de coneixement comú. El valor esperat d'aquesta pretensió per al seu titular és de $1000 \times 80\% + 0 \times 20\% = 800$ ⁹. De manera que si una negligència de l'advocat fa inviable l'èxit futur de la pretensió, és rigorosament cert que el titular d'aquesta ha patit un perjudici veritable i efectiu: disposava d'una pretensió de valor esperat 800 i ara, com a conseqüència de la negligència aliena, es troba amb una pretensió de valor esperat 0¹⁰. De fet, si abans de la negligència de l'advocat algú hagués desitjat adquirir la pretensió, hauria hagut d'oferir per ella 800¹¹, que és el seu valor esperat.

Aquesta noció de valor esperat és bàsica i elemental a la teoria de la decisió i a la teoria de probabilitat. Si la pèrdua d'oportunitat com a noció jurídica pretén fer referència a aquesta, benvinguda sigui.

No obstant això, la pèrdua d'oportunitat es pretén independitzar amb massa freqüència tant de la quantia del guany futur, com de la probabilitat d'èxit del plet, recurs o oportunitat perduda. Això

⁸ Adela SERRA RODRÍGUEZ, *La responsabilidad civil del abogado*, Aranzadi, Elcano (Navarra) (1999), p. 227.

⁹ Tècnicament, atès que l'import de la pretensió s'obténdrà en el futur, caldria posar-ho en valor actual, multiplicant 1000 per $1/(1+i)^n$, però per facilitar l'exposició ignoraré el descompte de valors futurs presents.

¹⁰ Té raó, doncs, literalment, la STS, 1a, 26.1.1999, quan afirma que és dany objectiu la pèrdua de la possibilitat de plantejar o continuar un plet, excepte en el cas límit que la probabilitat d'èxit de la pretensió fora 0.

¹¹ Probablement el seu titular hagués demanat quelcom més que no pas allò que el potencial comprador hagués estat disposat a oferir, com a conseqüència d'una peculiaritat psicològica humana ben coneguda i acreditada com a regularitat empírica, que és l'*endowment effect*, o caire en favor del statu quo: qui posseeix quelcom (bé, pretensió, posició) tendeix a valorar-ho més que qui no ho posseeix. Vegeu sobre això, de manera aplicada a la negociació en l'àmbit jurídic, Russell KOROBKIN, *Negotiation Theory and Strategy*, Aspen, New York (2002), p. 76 i ss.

és palpable a la jurisprudència del Tribunal Suprem, que ordinàriament¹² qualifica la pèrdua d'oportunitat com a dany moral i, per tant, de naturalesa radicalment diferent del dany, exquisidament patrimonial, que suposa el guany futur desaparegut: SSTS, 1a, 11.11.1997; 25.6.1998; 14.5.1999; 28.1.2002. Però també, encara que amb menor claredat, a aquelles postures doctrinals¹³ que insisteixen en el caràcter independent de la pèrdua d'oportunitat respecte del valor del guany perdut, i s'esforcen per concebre l'existència d'un valor propi o *per se* de la pèrdua d'oportunitat.

Aquests intents estan condemnats al fracàs. D'acord amb el concepte elemental i universalment acceptat de valor esperat, aquest resulta de la probabilitat d'èxit en el plet i de la quantia del plet. La indemnització de danys per pèrdua d'oportunitat ha de venir donada, fonamentalment¹⁴, perquè, pel valor esperat de la pretensió perduda, i aquest mai és independent ni de la quantia ni de la probabilitat d'èxit del litigi.

No descarto completament que, a més del valor esperat patrimonial, pugui haver-hi una component de dany moral quan es perd l'oportunitat de reclamar o recórrer judicialment. Crec que la possibilitat de fer valer drets i interessos davant els Tribunals, i sol·licitar la seva tutela i protecció, és quelcom que els ciutadans valoren per si mateixa, amb independència dels interessos o drets concrets que es facin valer, i de l'apreciació subjectiva de la seva possibilitat de victòria en judici. I gairebé segur que la majoria dels humans assignem un valor positiu en termes d'utilitat a vèncer públicament sobre aquells que percebem com els nostres adversaris (la contrapart processal). En aquest sentit, és probable que el dany patit pel client de l'advocat negligent vagi més enllà del valor esperat del plet perdut, i incorpori aquests aspectes extrapatrimoniais (clarament no hi ha mercats per a ells), com el valor de la tutela judicial i el valor del sentiment de triomf¹⁵.

No obstant això, com a regularitat empírica m'atreveixo a pronosticar que aquests aspectes no patrimonials tenen menor incidència que els patrimonials (allò que s'ha ventilat en el plet) en les funcions d'utilitat dels litigants decebutos, per la qual cosa l'èmfasi (exclusiu, o gairebé, en el cas

¹² Algunes altres sentències, com la STS, 1a, 8.2.2000, no el qualifica, limitant-se a assenyalar el seu caràcter de perjudici indemnitzable.

¹³ Adela SERRA RODRÍGUEZ, *La responsabilidad civil del abogado*, Aranzadi, Elcano (Navarra) (1999), p. 227 ; Elena VICENTE DOMINGO, "El daño" en Fernando REGLERO (coordinador), *Tratado de responsabilidad civil*, Aranzadi, Cizur Menor (Navarra) (2002).

¹⁴ Hi ha algun altre factor que, almenys en el pla teòric, caldria tenir en compte, concretament el nivell d'aversion al risc de la víctima. Tècnicament, doncs, la indemnització hauria de ser el *certainty equivalent* (quantia certa que proporciona la mateixa utilitat que el valor esperat incert) del valor esperat perdut, equivalent cert que, per definició, si la víctima és adversa al risc, és inferior al valor esperat. Una rigorosa definició d'aquests conceptes en Jean-Jacques LAFFONT, *The Economics of Uncertainty and Information*, MIT Press, Cambridge (MA) (1989).

¹⁵ De fet, la STS, 1a, 20.5.1996, explícita i justament esmenta el doble component patrimonial i moral que es deriva de la privació del dret al recurs per la negligència de l'advocat.

del Tribunal Suprem), en els primers, no sembla la millor forma d'abordar i solucionar la indemnització per pèrdua d'oportunitats processals.

Hi ha alguna opció a la poc atractiva alternativa de què el Tribunal encarregat de fixar la indemnització de danys que hagi de pagar l'advocat al seu client, es vegi obligat a formar-se un judici complet sobre quina era la probabilitat de victòria del client al plet perdut i poder així, donada la quantia de l'esmentat plet, determinar una quantia indemnizatòria que correspongui al valor esperat perdut? No hi ha dubte que en gaires casos conèixer aquesta probabilitat de victòria obligaria a reproduir en substància el plet perdut, i després d'això ja no hi hauria probabilitats sinó certeses. Això sense comptar la duplicació de despeses i la possible manca de connexió entre l'afer perdut i la competència del jutge encarregat de decidir sobre la responsabilitat (en el cas de la sentència que es comenta, es tractava d'una matèria expropiatòria, ben allunyada de l'àmbit d'activitat i competència del jutge de primera instància).

Una alternativa, sens dubte, és la patrocinada pel Tribunal Suprem: allò rellevant és el dany moral i aquest es pot quantificar essencialment de forma discrecional pel jutgador d'instància, sense parar atenció al plet inicial perdut.

L'altra alternativa prova d'apropar-se raonablement, però sense incórrer en despeses excessives, al valor esperat perdut pel client en el plet que va finalitzar. Per això, pren com a punt de partida el pressupòsit de considerar que el plet perdut, fora d'una poderosa i evident indicació en contrari, era un afer ordinari dins dels de la seva classe i, en conseqüència, un respecte del qual la probabilitat d'èxit es pot aproximar utilitzant la probabilitat mitjana¹⁶ d'èxit de la classe d'afer. Per exemple, en el cas de la sentència de 8 d'abril de 2003, el punt de partida seria el supòsit de què la probabilitat d'èxit en el plet perdut es correspon amb el percentatge de sentències de l'Audiència Territorial d'Oviedo que en aquells anys van elevar la valoració expropiatòria realitzada pel Jurat Provincial. Si després es multiplica aquesta probabilitat per la quantia del plet (aquesta sí, molt més senzilla de quantificar), s'obté un valor esperat que, per descomptat, no és exacta i matemàtica traducció d'allò efectivament demanat pel client, perquè mai podrem arribar a saber quin era aquest valor perdut.

El lector jutjarà per ell mateix quina creu més recomanable per a ser utilitzada en el Dret de Danys espanyol. Però crec, fermament, que la segona és preferible amb molt a la discrecionalitat amb escassos límits que suposa emprar en exclusiva la categoria del dany moral¹⁷.

¹⁶ Aquest procedir podria, en teoria, provocar un cert problema de selecció adversa: els clients amb pitjors casos que la mitjana els portarien a advocats descuidats en l'esperança que aquests els perjudiquessin i així el client pogués obtenir com a indemnització més que el valor esperat del plet. Encara que teòricament imaginable, en la pràctica sembla poc plausible, sobretot si es té en compte que probablement l'advocat té, almenys generalment, més i millor informació que el client sobre la probabilitat d'èxit del plet. Novament, Daniel L. RUBINFELD i Suzanne SCOTCHMER, "Contingent Fees" en Peter NEWMAN (editor), *The New Palgrave Dictionary of Economics and the Law*, T'I, MacMillan, London- New York (1998), p. 415 i ss.

¹⁷ Per exemple, en el cas concret de la sentència que es comenta, i donant per bo el sobrevalor de les finques apreciat pel jutjat de primera instància, la indemnització concedida pel Tribunal Suprem correspon a una probabilitat estimada de victòria en el cas d'expropiació del 10.98%. Probablement no és difícil verificar si la taxa

4. Taula de Sentències

Tribunal Suprem

<i>Sala y data</i>	<i>Ar.</i>	<i>Magistrat Ponent</i>	<i>Parts</i>
1a, 11.11.1997	7873	Francisco Morales Morales	José-Tomás M.M. c. Perfecto R.M., J.G. i Rafael de la L.P.
1a, 25.6.1998	5013	Luis Martínez-Calcerrada y Gómez	José-María P.A. i María Milagros M.E. c. "La Estrella, SA de Seguros" i Manuel C.M.
1a, 26.1.1999	323	José Almagro Nosete	Mohamed G. c. "Restaurante La Salsa, SA" i Jorge G.A.
1a, 14.5.1999	3106	Alfonso Barcalá Trillo-Figueroa	Domingo I.C. i Amelia G.R. c. Miguel D.T. i "Allianz-Ras, SA"
1a, 8.2.2000	842	José Almagro Nosete	José Damián S.G. c. Alberto C.B.
1a, 28.1.2002	420	Pedro González Poveda	Margarita V.G.L. c. "SEUR Valladolid, SA"
1a, 8.4.2003	2956	Antonio Romero Lorenzo	María del Carmen S.R., Manuel Francisco I.S., María de la Concepción I.S., Leopoldo I.S., Manuel Angel I.S. i María Belén I.S. c. "Aurora Polar, SA de Seguros"

5. Bibliografia citada

Fernando GÓMEZ POMAR, "Matar el missatger", InDret 1/2003.

Russell KOROBKIN, "Negotiation Theory and Strategy", Aspen, New York (2002)

Jean-Jacques LAFFONT, "The Economics of Uncertainty and Information", MIT Press, Cambridge (MA) (1989).

Adela SERRA RODRÍGUEZ "La responsabilidad civil del abogado", Aranzadi, Elcano (Navarra),1999.

Ana SOLER PRESAS, "La valoración del daño en el contrato de compraventa", Aranzadi, Pamplona (1998).

Fernando REGLERO (coordinador), "Tratado de responsabilidad civil", Aranzadi, Cizur Menor (Navarra) (2002).

Daniel L. RUBINFELD i Suzanne SCOTCHMER, "Contingent Fees" en Peter NEWMAN (editor), *The New Palgrave Dictionary of Economics and the Law*, T. I, MacMillan, London- New York (1998).

d'èxit en aquests anys dels recursos contra les resolucions del Jurat Provincial d'Expropiació va ser realment inferior o superior a aquella que resulta d'aquesta estimació.